DE BONGARD

Tijdschrift

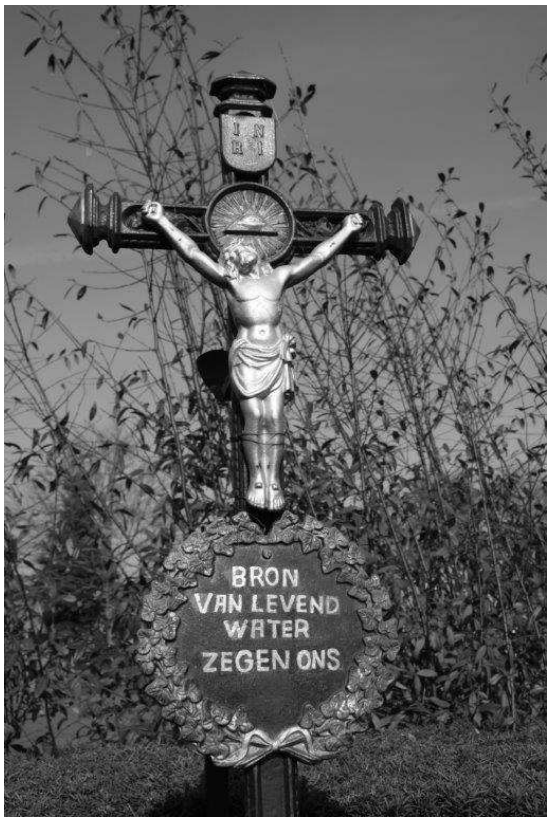

JAARGANG 26 NUMMER 2 Tweede kwartaal 2014

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

" DE BONGARD "

DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
“DE BONGARD”
SIMPELVELD – BOCHOLTZ

JAARGANG 26 NUMMER 2 Tweede Kwartaal 2014

COLOFON

Eindredactie en vormgeving:

O.A. Reitz

Adres voor kopij en reacties:

Postbus 21009
6369 ZG Simpelveld

ISSN 1383 – 9896

E-Mail:
debongard@hotmail.com

SLUITINGSDATUM KOPIJ VOLGENDE PERIODIEK:
01 September 2014

INHOUDSOPGAVE

Thema	Auteur	Pag.
Inhoudsopgave	-	39
Voorwoord	A. Hamers	40
Hebben Huize Loreto, Bertholet en Jaegers wat gemeen?	Donné M.H. Jaegers	42
Jaarverslag secretaris 2013	W. Wierts	55
Werkgroep historische panden	R. Jorissen	58
Jaarprogramma 2014	W. Wierts	59
Bron van levend water	H. Hermans	60
De Klimboom Simpelveld wordt met sluiting bedreigd	Weijers & Weijers	63

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het artikel ligt bij de auteur(s).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, via magnetische media of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is gratis voor leden van “De Bongard”. De kosten voor het **lidmaatschap van “De Bongard” bedragen € 14,= per jaar.**
Aanmelden voor een abonnement (lidmaatschap) kan op ons adres:
Secretariaat De Bongard, Postbus 21009, 6369 ZG Simpelveld of via onze website www.debongard.nl

Bankrek.: Rabobank nr. 115103406.

Voorwoord

Hallo leden,

Na het extra drukke jubileumjaar 2012 hadden we binnen het bestuur het idee dat het weer **rustiger** zou worden. Maar niets is minder waar! We blijven aan de lopende band activiteiten organiseren en boeken uitgeven. Inmiddels zijn namelijk al weer drie (!) nieuwe boeken in de maak. Iedereen die op de laatste algemene ledenvergadering was, is hierover geïnformeerd.

Wat hebben wij de laatste maanden gedaan? Hieronder een overzicht.

Op 23 maart is door Luc Wolters en Hetty Backbier een excursie georganiseerd naar het oude vestingstadje **Stevensweert**. We hebben hier 's ochtends een rondleiding door de vesting gehad, en na de lunch een bezoek aan het lokale streekmuseum gebracht. Als afsluiting was er koffie en vlaai. Dank aan Luc en Hetty voor het organiseren van deze leuke dag.

*Na het bezoek aan de protestantse kerk heeft Luc zelfs een **groepsfoto** gemaakt waar hijzelf helaas niet op stond. Daarom hier alsnog een foto van Luc tijdens het maken van de groepsfoto.*

Onze sectie dialect heeft op 11 april in Simpelveld en op 25 april in Bocholtz hun wederom succesvolle dialectavonden over de bühne laten gaan.
Het was al weer 'der dreientswantsigste pluk'. Alles kwam aan bod: gedichten, korte toneelstukjes, muziek, en de jeugd. Complimenten aan **sectie dialect** voor deze twee succesvolle avonden!

De voorjaars algemene ledenvergadering heeft dit jaar plaats gevonden op 15 april. Hierbij zijn natuurlijk de verplichte stukken gepresenteerd door secretaris en penningmeester, en heeft de voorzitter de plannen voor volgend jaar bekend gemaakt.

Verder waren er weer enkele bestuursleden die conform rooster moesten aftreden. Hierbij stelde Ine Scholl zich niet meer herkiesbaar. Ze heeft tientallen jaren een bestuursfunctie bekleed maar wil nu toch meer aandacht geven aan haar kleinkinderen, waardoor er te weinig tijd overblijft voor het bestuurswerk. Wij bedanken Ine dan ook hartelijk voor haar vele jaren van tomeloze inzet en zijn blij met haar toezegging om nog steeds enkele taken te blijven vervullen. **Ine bedankt!**

Rob in de zomer

Roy in de winter

Maar we konden ook nieuwe aanwas in het bestuur verwelkomen. Tijdens de vergadering werden **Roy** Jorissen en **Rob** Nieuwenhuizen door de leden benoemd als bestuursleden. Beide hebben hun sporen al verdient in het heemkundewerk. Zo is Rob al jaren betrokken bij de sectie exposities en lid van de redactiecommissie van diverse boeken. Roy is oprichter van de Werkgroep Historische Panden die u kent van de bruine 'monumenten schildjes' op oude panden. Tijdens de ledenvergadering werd de **Werkgroep Historische Panden** opgenomen in onze vereniging. Tot en met vorig jaar werd Open Monumenten Dag voor gemeente Simpelveld georganiseerd door Roy namens de Werkgroep en Pascalle Hamers namens onze vereniging. Vanaf nu is de organisatie dus helemaal in handen van onze vereniging. Let op: u gaat nog vaak van deze beide heren horen.

Als voorbereiding op de aankomende excursie naar Aken, met als thema **Karel de Grote**, hebben we na de algemene leden vergadering samen naar een film gekeken over het leven van Karel de Grote. Was u niet op de ledenvergadering maar wil u deze film toch ook eens bekijken? Bezoek dan een keer onze bibliotheek. Hier liggen voor onze leden naast heel veel heemkundige boeken ook heemkundige films die het bekijken zeker waard zijn.

Op Goede Vrijdag 18 april zijn we door Simpelveld getrokken voor de jaarlijkse meditatieve **wegkruisen** wandeling. Naast een mooie wandeling hebben we ook vele goed verzorgde wegkruisen gezien, hebben we stof tot nadenken gekregen en was er nog tijd om een praatje te maken met deze of gene mede wandelaar. Dank aan sectie wegkruisen voor de organisatie.

Wederom als voorbereiding op ons bezoek aan Aken was op 20 mei dr. Markus Pavlovic (stads archeoloog in Aken) uitgenodigd voor het houden van een lezing. Hierbij hebben 56 bezoekers een inkijkje gekregen in de meest recente **opgravingen** en de nieuwste inzichten die daarmee zijn verkregen.

Verder heeft het bestuur besloten een schriftelijke steunbetuiging te sturen aan de Stuurgroep **'Behoud de Klimboom'**. Deze groep maakt zich sterk voor behoud van de door Puur Weijers en Weijers gecreëerde Kunst en Cultuurhuis in de voormalige basisschool 'de Klimboom'. Reden hiervoor is dat in het Kunst en Cultuurhuis, net als onze vereniging, binnen onze gemeenschap een belangrijke en laagdrempelig culturele functie heeft.

Als laatste moet zeker niet onvermeld blijven dat wij door toedoen van ons lid Jo Bonten een mooie en onverwachte financiële bijdrage hebben ontvangen uit de resterende middelen van het recent opgeheven mijnwerkersfonds van de mijn **Willem-Sophia**. Jo, bedankt dat je aan ons hebt gedacht!

Namens het bestuur,

Armin Hamers, telefoon 045-5445482 of email DeBongard@hotmail.com

Hebben Huize Loreto, Bertholet en Jaegers wat gemeen?

Donné M.H. Jaegers[1]

De aanleiding

Een paar maanden geleden hoor ik kort achter elkaar van twee verschillende kanten een verhaal over *de kieskoel* op de Rodeput. Eerder zag ik op de website van De Bongard in de glasnegatieven van de Paters van de Plaar twee mannen, die zand en kiezel zeefden en het zand vervolgens op een vrachtwagen laadden. De achtergrond van die foto was voor mij hetzelfde beeld dat ik nog uit mijn lagere schooljaren had van de kiezelkoel op Schweijer. Ik schreef dan ook onder aarzeling aan de redactie van De Bongard, dat die foto genomen moest zijn in de kiezelkoel, die mijn vader Leo Jaegers en zijn broer Pierre samen ooit hadden daar en waar ik vaak geweest was. Je liep over de weg, die vlak voor het kapelletje liep naar links en vervolgens boog die weg even later naar rechts, liep wat omhoog en daarna weer omlaag. Zo kwam je direct in de kiezelkoel van ons uit.

Kieskoel Bertholet, met Doris van Kan en Joep Bertholet, Oad Zumpelveld (1980), pag 37 en Glasnegatieven paters Plaar De Bongard, 767.

Bij werkzaamheden voor een boek over het *Tagebuch vom Haus Loreto August 1944 – Mai 1945*[2] stootte ik op een passage, waarin de schrijfster van dat dagboek meldt, dat vanuit de groeve grote ketels soep voor alle vluchtelingen in het klooster werden aangevoerd.[3] Welke *Grube* was hier bedoeld? Ik heb intussen al redelijk veel gelezen over Simpelveld en Bocholtz in de laatste maanden van WO II, zelfs meer dan ik vermoedde dat bestond, maar nergens kwam ik enige vermelding tegen, die op een soort gaarkeuken in de kiezelkoel wees. En bij de beschrijving van de pogingen de kelderramen af te dekken na de grote verwoestingen aan kerk en klooster door het bombardement in de eerste uren van 27 september 1944, maakt het Tagebuch andermaal melding van de zandgroeve waar zand gehaald wordt.[4]

---

[1] Met veel dank aan Luc Wolters, die andermaal bereid was het concept voor dit artikel te bestuderen en die me zoals steeds toch weer met diverse suggesties en aanvullingen, die ik graag overnam, wist te verrassen.
[2] De geplande verschijningsdatum van dit boek is nog niet definitief, maar op dit moment wordt uit gegaan van september 2014.
[3] *Am Abend werden grosze Kessel Suppe per Auto von der Grube geliefert.* Zie bij donderdag 21 september 1944 in het dagboek.
[4] *(…) und fahren zum Steinbruch um Sand.* Aan slot van aantekeningen 27 september 1944 in het dagboek.

Ook andere leden van de redactiecommissie voor dit boek vroegen zich blijkbaar af welke Grube tot twee keer toe in het dagboek bedoeld zou zijn, want een van hen stuurde mij op een gegeven ogenblik een kopie van een pagina uit *Jesjpóórt en Jesjtivvelt* [5] met daarop een foto van vier mannen voor een kiezelkoel. Voor mij was dat natuurlijk dé kiezelkoel van onze familie, maar bij de foto stond iets wat ik niet thuis kon brengen: de eigenaar van die afgebeelde kiezelkoel op Schweijer was ene Bertholet en die stond zelfs tussen de mannen op die foto.
Ik besloot op zoek te gaan naar de feiten over onze kiezelkoel en me niet alleen maar te verlaten op hetgeen ik nog zeker dacht te weten. Bestonden er misschien verbanden tussen *die Grube* in het dagboek, onze kiezelkoel en die op een foto met daarop ene Bertholet als eigenaar.

De kiezelkoel van de Gebroeders Jaegers.

Ik begon zoals dat hoort bij het begin en dat was de aankoop door de gebroeders Leo en Pierre Jaegers van de kiezelkoel. Die aankoop vond plaats op 22 september 1931. In de transportakte heten de kopers *de gebroeders Peter Joseph- en Leonardus Hubertus Jaegers.*
Zij kopen van *Leo Engelen, molenaar te Simpelveld.*
De eerste bijzonderheid in die aankoopakte was voor mij wát ze kochten: *Weiland in Langveld, Sectie B nummers 1386 groot zeven en zeventig aren zestig centiaren.* Niets dus over een zandgroeve of kiezelkoel. Ook in de rest van deze transportakte wordt met geen woord gerept over zand, kiezel of kiezelkoel. Wie niet beter weet en dit leest, zal denken dat de gebroeders Jaegers in 1931 een redelijk groot weiland kochten.

Het weiland wordt in deze akte aan de kopers uitdrukkelijk in eigen gebruik en genot geleverd. Niemand heeft dus pachtrecht of enig ander gebruiksrecht. Het ligt voor de hand dat een afgravingsrecht of een ander exploitatierecht van derden even uitdrukkelijk vermeld zou zijn als dat zou hebben bestaan op het moment van de koop van het weiland.

De gebroeders Jaegers betalen pas enkele maanden later in de eerste maanden van 1932. Het bewijs van betaling van de koopsom is op het notariële originele afschrift van de aankoopakte, het z.g. eigendomsbewijs, aangetekende en zoals destijds gebruikelijk en verplicht van een plakzegel voorzien. Dat zegel moest men kopen, en kostte in die tijd 10 cent. De wet verplichtte de ontvanger van de koopsom zijn handtekening dwars door het zegel te zetten. De enige reden daarvoor was voorkomen dat het zegel werd losgeweekt en nog eens werd gebruikt. Conform het wettelijk voorschrift[6] heeft Leo Engelen zijn handtekening voor ontvangst en kwijting van de koopsom door het zegel heen geschreven.

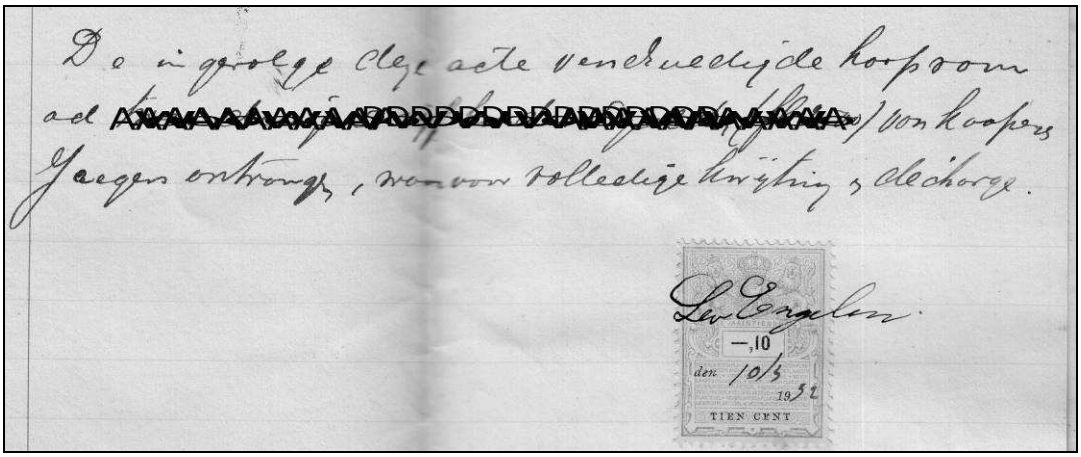
De in gevolge deze acte verschuldigde koopsom
aan [redacted] von kopers
Jaegers ontvangen, waarvoor volledige kwijting en decharge.
Leo Engelen
—,10
den 10/3 1932
TIEN CENT

[5] Zie pagina 110, *Jesjpoort en Jesjtivvelt* door M. Dreuw en anderen.
[6] Een voorschrift waarmee de wet beoogde te voorkomen, dat een dergelijk zegel meer dan één keer gebruikt werd en daarmee de rechten, die voor een kwitantiezegel verschuldigd waren, ontdoken werden.

De tweede bijzonderheid stond iets verderop in die aankoopakte en betrof de vermelding van de aankomsttitel van Leo Engelen Dat die het weiland had gekocht was niet zo bijzonder, maar wel dat hij het pas enkele maanden eerder in 1931 had gekocht. Een klassiek geval van doorverkoop, zou je denken. Helaas wel net niet binnen drie maanden na aankoop. Zou de doorverkoop binnen drie maanden gebeurd zijn, dan zou de verkoop vrij geweest zijn van (toen nog) 5% registratierecht (nu overdrachtsbelasting genaamd).
Een molenaar die onroerend goed aankoopt en vrij vlug weer verkoopt, roept de vraag op of de molenaar misschien ook een beetje in onroerend goed handelde of was er een andere reden voor deze twee transacties met dezelfde grond op zo korte termijn? De akte waarbij Leo Engelen dit onroerend goed aankoopt brengt wat duidelijkheid over die vraag.

Uit die akte blijkt, dat Engelen dit weiland op 12 juni 1931 van A(rnold), H(ubert) Merx, landbouwer en wonende te Schweijer, gemeente Simpelveld koopt. En die aankoop in 1931 door Engelen van Merx is niet helemaal toevallig. In de akte waarin Leo Engelen dit weiland doorverkoopt aan mijn vader en zijn broer Pierre staat namelijk, dat Engelen getrouwd is met…….Josepha Merx. Moeten we gaan vermoeden dat Engelen misschien getrouwd was met een dochter van A.H. Merx en Engelen daarom dat weiland van schoonvader Merx kon kopen?
De gunstige betalingsregeling, die Merx aan Engelen gunde, past helemaal in die veronderstelde verwantschap. Volgens de koopakte hoefde Engelen koopsom namelijk pas op 1 december 1931 aan Merx te betalen. En over bijbetaling van rente wordt ook al niet gerept.
Gezegd moet worden dat Engelen die gunstige betalingsvoorwaarden op zijn beurt ook weer aan mijn vader en zijn broer Pierre gaf. Zij hoefden volgens hun aankoopakte de koopsom aan Engelen ook pas op 1 december 1931 te betalen.[7]

Was de grond van de kiezelkoel oud familiebezit van Merx te Schweijer?

Verkocht A.H. Merx aan Leo Engelen weiland op Schweijer dat al (generaties) lang familiebezit was? Er is aanleiding te denken dat daar geen sprake van was, want nader onderzoek wijst uit, dat Merx dit weiland pas in eigendom kreeg via aankoop op een openbare veiling op 6 mei 1931.
Een deel uit de akte van die openbare verkoop wordt geciteerd in de akte waarin Merx aan Engelen dit weiland verkoopt. Er wordt melding gemaakt van bepaalde algemene voorwaarden waaronder geveild wordt. In die betreffende passage is met *verkoper* Merx bedoeld en met *koper* Engelen en ze luidt:
Dat koper (=Engelen) *zijn gekochte kan aanvaarden(…) onder alle bepalingen en alle bedingen als gemaakt en vastgesteld bij akte van publieken verkoop door verkoper* (=Merx) *op zes Mei jongstleden voor mij verleden.*
De notaris doelt met verkoper op Merx en met koper op Engelen. Dat betekent echter ook, dat de verkoper die op mei 1931 de veilingvoorwaarden in een akte bij dezelfde notaris heeft vastgesteld, diezelfde als verkoper, dus Merx, moet zijn geweest. Merx moet dan degene zijn geweest, die (mede?) opdracht tot veiling heeft gegeven (van dit of ook nog ander onroerend goed daar zegt de akte niets over), de veiling voorwaarden heeft vastgesteld en op de veiling voor dit weiland zelf het hoogste bod heeft uitgebracht.

Maar kan men wel verkoper en koper tegelijk zijn op een openbare verkoop? Dat is inderdaad bij een veiling mogelijk. Als de veiling bijvoorbeeld gehouden wordt in opdracht van erfgenamen, die met een openbare verkoop gemakkelijker tot een verdeling onder elkaar kunnen komen. Onroerend

[7] De kwitantie voor betaling van de koopsom door de gebroeders Jaegers is van 10 maart 1932. Vermoedelijk hebben ze wel op 1 december 1931 betaald, want de financiering van de aankoopsom is blijkens een akte van 15 oktober 1931 via hetzelfde notariskantoor Dahmen in Gulpen op die dag geregeld; waarom de kwitantie pas enkele maanden later door Engelen getekend werd, blijkt niet uit de stukken.

goed kan men pas in stukjes delen als het eerst te gelden is gemaakt via een veiling. Geld verdeelt nu eenmaal gemakkelijker dan onroerend goed.
De vraag die overblijft tot hier is dan ook: wie van de nazaten van Arnold Hubert Merx, landbouwer te Schweijer destijds, weet de reden van een openbare verkoop in 1931 waar ook dit weiland werd verkocht en wil me daarover informeren? [8]

Enkele gebeurtenissen na aankoop van de kiezelkoel door de Gebroeders Jaegers

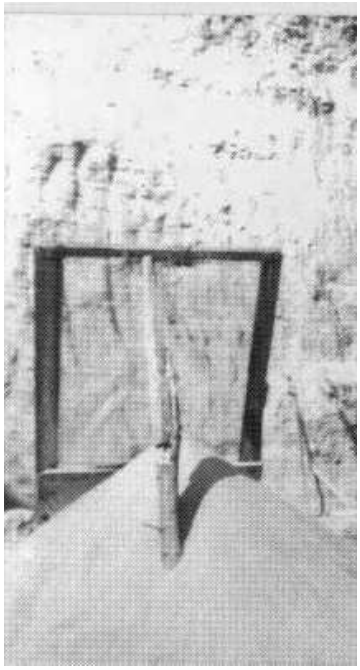

De eerste exploitant was *der nonk Pierre van der Maat*. Ik weet uit verhalen binnen de familie en uit eigen wetenschap, dat deze broer van mijn vader, broer Pierre en oom Piet voor ons, de kiezelkoel alleen geëxploiteerd heeft. Mijn vader heeft er zelden of nooit in gewerkt. Het beeld van een schuin opstaande zeef waar tegen zand en kiezel uit de groeve met de "platte schop" aan de bovenkant van de zeef werd gegooid, staat nog duidelijk in mijn geheugen. Zand en kiezel vielen vervolgens naar beneden. Onder de zeef groeide met elke worp zand en kiezel een toren van fijn zand en aan de voorkant van de zeef hoopten kiezels en alles wat niet door de gaten van de zeef ging zich op. In de onmiddellijke nabijheid van die zeef lagen een paar andere zeven. Ze waren even groot in omvang, maar de ruitjes van de draad van die zeven was iedere keer anders. Door gebruik van een zeef met grote gaten vond de eerste schifting van kiezel en zand plaats. Ik meen me te herinneren, dat voor metselzand de kleinste zeef werd opgezet en vervolgens het zand nog een keer tegen dat zeef met heel kleine gaten werd gegooid.[9]

Ik had nog een ander beeld van mijn bezoeken aan de kiezelkoel. Vaak stond er ook een paard met wagen, *ing slaagkaar*, en het paard was een groot Ardenner trekpaard zoals dat voor de komst van tractoren op de meeste boerderijen werd gebruikt voor het zware werk. Ik meende dat ik daar ooit een foto van had gezien. Met de hulp van familie[10] kwam die foto gelukkig nog boven water.[11]

Oom Piet staakte de exploitatie een jaar of zes later. Mijn vader kocht vervolgens op 29 juni 1937 zijn broer Piet uit. In de akte van die scheiding en deling wordt gesproken van *Bouwland in Langveld, sectie B nummer 1386 groot zeven en zeventig aren dertig centiaren.* Dat zijn dezelfde maten als bij de aankoop, alleen is het weiland in net geen 6 jaar sinds de aankoop veranderd in bouwland.
Nadat de zandgroeve van hem alleen was geworden, was ook dat voor hem geen reden zijn baan bij de Willem-Sophie in Spekholzerheide op te geven en de zandgroeve voortaan alleen te gaan exploiteren. De exploitatie van de groeve lag dan ook vanaf toen feitelijk helemaal stil. Af en toe kwam iemand voor een kar zand of kiezel en dat werd geleverd mits de aanvrager het materiaal

---

[8] Alle informatie of suggesties wordt graag gelezen op: jaegers@tiscali.nl Zet het er a.u.b. uitdrukkelijk bij als de informatie alleen voor mij bestemd is en bijvoorbeeld niet gebruikt mag worden in een aanvulling in De Bongard op deze bijdrage.
[9] Detail van een van de foto's op de glasplaten van de paters van de Plaar, *www.debongard.nl.*
[10] Ik dank mijn achterneef Ad Jaegers te Brunssum, die zo aardig was zijn moeder in te schakelen op mijn vraag of in hun familie die foto bekend was en eventueel beschikbaar voor deze bijdrage. Het succes van hun speurtocht staat hierboven. De man achter de kar is oom Piet. Voor de naam van de voerman, zie volgende noot.
[11] Luc Wolters wees me er ook op dat deze foto in *Foto Oad Zumpelveld* staat, pag 38 en daar als de naam van de voerman Hubert Theunissen wordt genoemd, die volgens een andere gezaghebbende bron Joep Theunissen zou heten. Eerdere publicatie in Oad Zumpelveld gold ook voor een andere foto, die nog ter sprake komt.

zelf ging delven. Een enkele keer werkte oom Piet nog wel eens voor een aanvraag in de groeve, maar ook voor hem was zijn een baan bij de Staatsmijnen in Terwinselen de hoofdbron van zijn inkomen.
De kiezelkoel lag er voortaan bij zoals oom Piet ze achter gelaten had. Af en toe bezocht mijn vader de groeve, omdat er verhalen waren dat mensen er zand haalden zonder zijn toestemming van mijn vader en soms was oom Piet er en zeefde zand voor kleine bestellingen of eigen gebruik.

Een volgende fase begon een jaar nadat WO II was geëindigd. Ik kwam daar bij toeval achter, omdat ik om een heel andere reden, die hierna aan de orde komt, een map Ontgrondingen uit de archieven van de Gemeente Simpelveld raadpleegde.[12] Daarin bevond zich een stuk van 21 maart 1946 tussen mijn vader en de Gemeente Simpelveld, getiteld: *OVEREENKOMST EXPLOITEEREN EENER* KIEZELGROEVE. Krachtens die overeenkomst mocht de gemeente Simpelveld de kiezelgroeve exploiteren en moest de gemeente een vergoeding betalen voor elke gedolven m³ *kiezel, stolkiezel of zand.* In de aanvraag bij Provinciale staten voor een vergunning tot afgraving wordt gemeld dat e.a. nodig is voor de aanleg van wegen door de gemeente. In latere aanvragen door de gemeente voor verlenging van de verleende vergunning, wordt de kieskoel zelfs *onze zandgroeve* genoemd.
Deze exploitatieovereenkomst wordt tien jaar later door de gemeente opgezegd. [13]

De verkoop van de kiezelkoel in 1961

Voorjaar 1961 werd mijn vader benaderd door de Heer H.J. L'Ortije, een handelaar in brandstoffen en transportondernemer, die toen te Hoensbroek woonde. Hij wilde de kiezelkoel kopen. In augustus van dat jaar werden ze het eens en verkocht mijn vader de kiezelkoel aan de

[12] Rijckheyt, Gemeente Simpelveld, invoernummer 2.2.1352. Ontgrondingen, 1841 stukken betreffende het verstrekken van vergunningen tot het afgraven van terreinen, met tekeningen, 1942-1973, Inventaris van de archieven van de Gemeente Simpelveld, 1942-1981.
[13] Die opzegging vond namens B&W plaats bij aangetekende brief d.d. 28 mei 1956 door de secretaris aan mijn vader.

heer L'Ortije. Volgens de notariële akte verkoopt mijn vader aan de heer L'Ortije *Bouwland-kiezelgroeve, gelegen in het Langveld te Simpelveld, kadaster gemeente Simpelveld, Sectie B nummer 1386, groot zeven en zeventig aren dertig centiaren.* Aan de voet van de akte meldt de notaris, dat de verkoop gebeurt volgens een concept van een akte, dat is goedgekeurd door de Grondkamer voor Limburg.
In deze akte wordt dus voor de eerste keer in een notariële akte melding gemaakt van een kiezelgroeve en daarmee dit onroerend goed feitelijk juist omschreven zoals de wet dat vereist.

De conclusie tot hier kan zijn, dat de kiezelkoel op Schweijer in de onderzochte periode 1931-1961 in handen is geweest van achtereenvolgens Merx, Engelen, Gebroeders J. en P. Jaegers, L. Jaegers en L'Ortije. Vermoedelijk is de kiezelkoel in de jaren 1946-1956 in de wandeling ook nog de Gemeentekoel genoemd. De eigenaren na 1961 waren voor mijn onderzoek niet relevant.

De volgende tekst vindt U bij Rijckheyt–Centrum voor regionale geschiedenis: *·Baaks- Sweijer zijn twee namen die gebruikt worden voor één gehucht in de gemeente Simpelveld. Sweijer is de meest gebruikte naam van het gehucht. Baaks is afgeleid van Jonkheer Baxen, oud-eigenaar van het landgoed Sweijer. Vlakbij het gehucht ligt het beschermde natuurgebied "Groeve Sweijer", een voormalige zand- en grindgroeve. De groeve sluit aan op het Imstenraderbos.*

Ook bij Rijckheyt is dus sprake van dé, d.w.z. één, (voormalige) zand- en grindgroeve. Deze tekst geeft geen aanleiding te denken dat -ooit- sprake was van meer dan één zand- en grindgroeve. En toch blijkt uit het volgende dat er zeker twee groeven waren. Ook zijn er stukken beschikbaar, die aanleiding geven te vermoeden dat ook door diverse andere personen een kiezelkoel is geëxploiteerd in dit gebied. Ik kom daar aan het slot van deze bijdrage op terug.

De kiezelkoel van Bertholet

In *Jesjpóórt en Jesjtivvelt* wordt op pagina 110 melding gemaakt van een bordje *Groeve Sweijer*, geplaatst door de vereniging Natuurmonumenten aan het eind van een hoeve bij de z.g. Hoeëge berg. De redactie wijst er op dat die groeve echter niet lag waar het bordje dat aangeeft, maar verderop tussen Vingweg en Rolduckerweg. Op diezelfde pagina staat ook een foto uit 1935[14] van de groeve Sweijer waarop een afgraving is te zien, drie schuin opgestelde zeven, vier kruiwagens en even zoveel mannen. Een van die mannen wordt als Joep Bertholet en eigenaar in die publicatie aangewezen.

Mij viel bij bestudering van die foto op, dat het hoogteverschil in de afgraving met de bovenkant daarvan redelijk laag was. In ieder geval aanzienlijk lager dan het beeld dat ik daarvan nog heb van onze kiezelkoel.
In mijn herinnering was de hoogte van de afgraving vanaf de begane grond tot boven een geweldig hoge muur, waar we alleen boven op mochten en konden komen als we via een grote omweg links of rechts van die zandmuur door weilanden omhoog liepen. Als we boven stonden waar weiland was en naar beneden keken, zagen we een angstaanjagende diepte vóór ons. Overal was het gras gescheurd en zag je grote of kleinere spleten. Te kort bij de rand durfden we niet te komen, want dan liep je kans dat de berg bij zo'n spleet ging schuiven en je mee naar beneden werd gesleurd.

Ik trok daaruit nog niet direct de conclusie dat er misschien sprake was (geweest) van een tweede kiezelkoel. Een van de Gebroeders Jaegers en een van Joep Bertholet. Navraag in de Sluijsmans-

[14] Ondanks grote inzet van de M.H. Dreuw, waarvoor ik hem graag dank zeg, heb ik geen kopie van de originele foto kunnen vinden. Dat is des te jammer, nu de datering in 1935 van deze foto toch vragen is gaan oproepen.

tak van onze familie leerde me al gauw, dat dit wel het geval was en ook het verschil dat ik zag, juist was.[15]
Mijn geheugen werd ook op andere punten door mijn familie opgefrist. Zo bleek ik ook helemaal vergeten, dat de weg naar onze kiezelkoel ook de weg naar de verder op gelegen ingang van de kiezelkoel van Bertholet was.

Zelfs de imposant grote steen,[16]die de kruising markeerde van de weg naar de groeve van Bertholet en naar onze kiezelkoel was ik vergeten.[17]

Bij zoveel feiten en getuigen voor het bestaan van de kiezelkoel van Bertholet op Schweijer, ben ik op zoek gegaan naar de ligging destijds van die kiezelkoel op Schweijer. Ik beschikte over een kadastrale kaart van het gebied rondom Schweijer van de jaren veertig van de vorige eeuw. Daarop stond gearceerd en kadastraal aangeduid met het bekende nummer 1386 onze kiezelkoel. Ook was er de ligging van de Schweijersboschweg en het Schweijersboschvoetpad op aangegeven. Verder wist ik intussen ook weer, dat de kiezelkoel van Bertholet op de kruising van de weg naar onze kiezelkoel, links af lag en dat moest dus de plek zijn die op die kaart het kadastrale perceel Simpelveld, sectie B nummer 2239 werd genoemd.

Tot mijn verbazing meldde het Kadaster dat nummer 2239 niet ten name **v**an Bertholet stond of had gestaan en dezelfde uitkomst kreeg ik bij verdere navraag naar de tenaamstelling van nagenoeg alle in de directe omgeving van onze kiezelkoel liggende kadastrale percelen. Geen van de percelen links, rechts, boven of beneden rondom nummer 1386 stond op naam van Bertholet. Een onbegrijpelijke uitkomst, want de kiezelkoel van Bertholet had toch wel degelijk bestaan; er bestond zelfs een foto van uit 1935 zoals gepubliceerd in *Jesjpóórt en Jesjtivvelt.*

Het eerste bewijs van bestaan van een kiezelkoel van Bertholet

Kadastraal onderzoek leverde geen perceel op naam van Bertholet in of rondom Schweijer. Misschien bestond wel een vergunning tot afgraven van zand en kiezel op naam van Bertholet? Ik nam daarvoor inzage van stukken van de gemeente Simpelveld bij Rijckheyt. Men bewaart er o.a. 1841 stukken betreffende het verstrekken van vergunningen tot het afgraven van terreinen, met tekeningen over de periode 1942-1973.

Al bij het eerste bezoek had ik het geluk waar je alleen maar van kunt dromen. Ik vond zowel vergunningen ten name van mijn vader, maar ook ten name van Bertholet. Zijn aanvraag was van

[15] Met dank aan mijn neef Sjef Sluysmans (hij schrijft zijn naam inderdaad met *y*) in Mechelen, die me piekfijn uit de doeken kon doen uit eigen wetenschap, wie Bertholet van de kiezelkoel was en waar die destijds woonde.
[16] Is dit de hier afgebeelde steen op het Oranjeplein in Simpelveld? De steen komt uit de zandgroeve op Schweijer of is dat een andere steen en ligt de oude nog op de plaats waar de kruising ooit was en is de steen uit mijn herinnering en die van anderen nu met aarde bedekt en aan het oog onttrokken?
[17] Graag dank ik Pascalle Hamers, die hoorde van mijn belangstelling voor de steen op het Oranjeplein en me prompt en ongevraagd voorzag van een foto van de beschrijving bij die steen. Daarin wordt als vindplaats van deze steen *groeve Rodeput* gemeld, de plaatsing er van op 1 november 1990 en dat de steen beschikbaar werd gesteld door J.H.A. Hocks (een latere exploitant van zandwinning in dat gebied).

30 juni 1942 voor het perceel Simpelveld, sectie B nummer 2239. De aanvrager was W.J. Bertholet, Molsberg 5 te Simpelveld. Bij de stukken voor deze aanvraag zat een schetsmatige kaart, die vermoedelijk ontleend was aan een kadastrale kaart. Zowel perceel 2239 als nummer 1386, onze kiezelkoel dus, lagen op die kaart naast elkaar en precies zoals ik dat mocht verwachten. De kaart bij de aanvraag door Bertholet voor een vergunning tot afgraven van perceel 2239 ziet er zo uit:

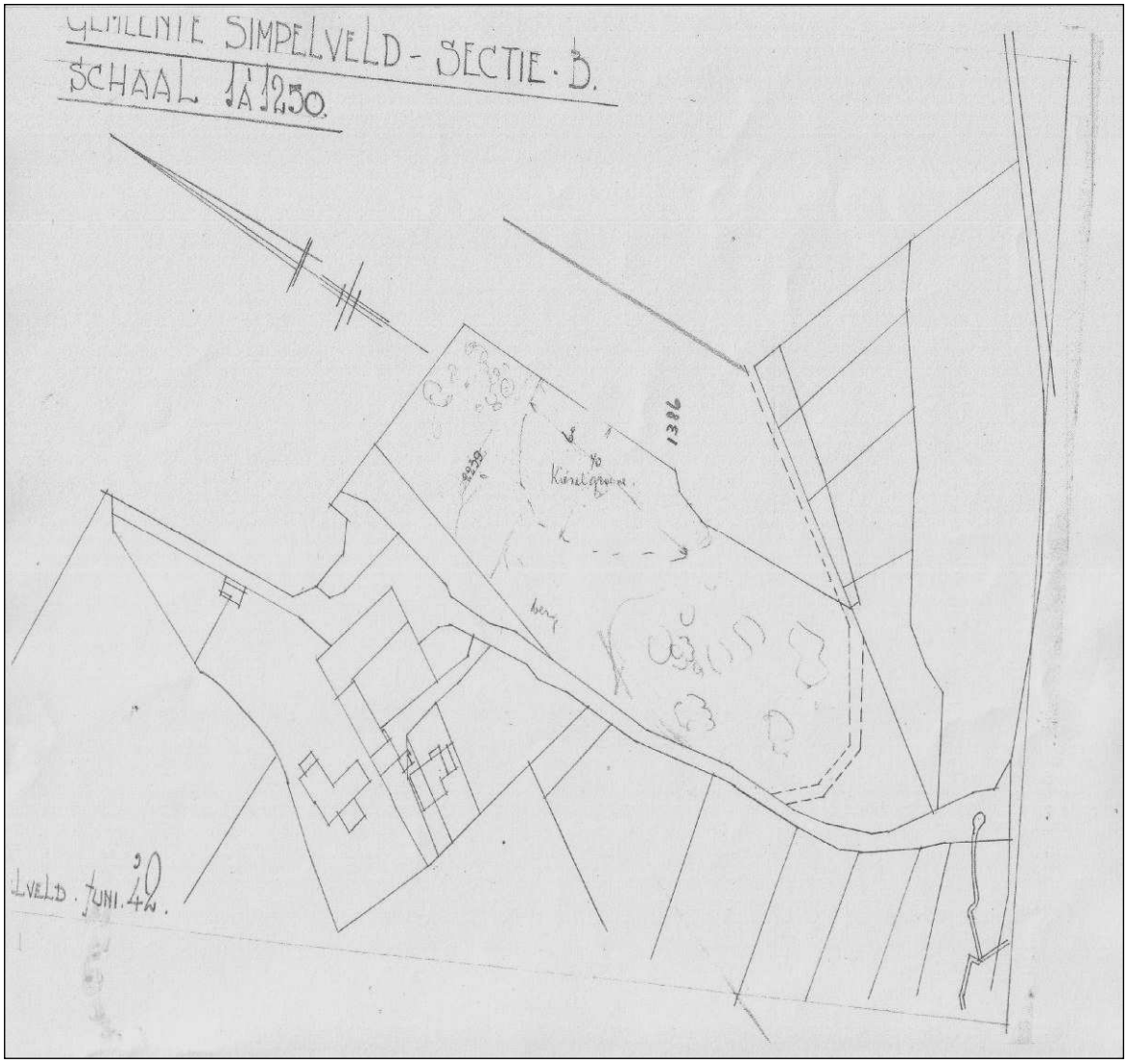

De Commissaris der Provincie Limburg verleende de gevraagde vergunning voor de periode 21 augustus 1942 tot 1 januari 1943. Later volgden nog diverse verlengingen van die vergunning en de laatste verlenging gold tot 1 januari 1953. Daarna waren geen stukken meer over aanvragen of verlengingen van een bestaande afgravingvergunning op naam van Bertholet in het dossier te vinden.

Bertholet had dus naast de kiezelkoel van mijn vader in de periode 1942-1953[18] ook een kiezelkoel gehad. Waarom vond ik dan kadastraal zijn naam niet terug bij of desnoods rondom perceel 2239, waarvoor hij al die jaren een vergunning tot afgraving had? Het antwoord op die vraag vond ik ook

[18] De oudste vergunning voor Bertholet is dus van 1942. De datering in het jaar 1935 van de foto in de kiezelkoel met Bertholet in *Jesjpóórt en Jesjtivvelt* past niet in de periode van exploitatie door Bertholet van deze groeve, die duurde van 1942-1953; zou de foto dan toch van latere datum moeten zijn of is de datering wel juist, maar is de foto in nog een andere zandgroeve genomen?

in de stukken van die eerste aanvraag voor een vergunning tot afgraving. Niet Bertholet was eigenaar van perceel 2239, maar de naam van die derde eigenaar bracht me wel bij het Tagebuch. Eigenaar van het stuk grond met kadastraal nummer 2239 was niet een mens van vlees en bloed, maar de rechtspersoon:

De Vereniging tot bevordering van het gesticht van het arme Kind Jezus "Huize Loreto"

In de z.g. Staat van inlichtingen bij de aanvraag door Bertholet voor een vergunning tot afgraven van perceel 2239 staat duidelijk, dat de zusters van Huize Loreto de eigenaren van dit perceel zijn. B&W van Simpelveld tekenen op deze Staat ook aan, dat ze adviseren de gevraagde vergunning aan Bertholet te verlenen onder voorwaarden dat na afgraving een behoorlijke beplanting moet worden aangelegd.

Nieuw overleg met het Kadaster en onderzoek in de aankomsttitel van perceel 2239 ten name van *De vereniging tot bevordering van het gesticht van het arme Kind Jezus "Huize Loreto"* leverde nog een aantal interessante feiten op. Ik vat de belangrijkste als volgt samen.

Bij notariële akte van 30 november 1942 verkoopt de Zeereerwaarde moeder Theresia Feldmann, klooster overste en Generale overste[19] van de Vereniging tot bevordering van het gesticht van het arme Kind Jezus aan de Congregatie der Zusters van het arme Kind Jezus, opgericht 2 februari 1874 en ook vertegenwoordigd door moeder Theresia Feldmann, maar nu als vicaris optredend, meer dan 17 ha onroerend goed te Simpelveld. Daar is onder andere bij: *Het kloostergebouw, kinderhuis en rectorswoning, veestallen, tuinen en moestuinen te Simpelveld; d, kadastraal bekend Simpelveld, sectie B nummers 75-78-86 (…) 2220-2239-2258-2267 en 2284, samen groot 17 hectaren, 38 aren en 10 centiaren.*
Waarom een vereniging naar burgerlijk recht van de zusters van Huize Loreto al dit omroerend goed aan een canoniek rechtelijke congregatie van die zusters overdroeg, blijkt niet uit de akte.
Wel staat met deze overdracht vast, dat tot de dag van verkoop in 1942 ook perceel Simpelveld, sectie B, nummer 2239 eigenaar van de Vereniging tot bevordering etc. was. Daarmee staat ook vast, dat de vermelding in juni 1942 op de Staat van inlichtingen van deze Vereniging tot bevordering etc. als eigenaresse van dit perceel, waarvoor Bertholet een vergunning tot afgraving vroeg, juist was.

Normaal meldt een koopakte van onroerend goed ook hoe en wanneer de verkoper zelf aan de eigendom kwam van hetgeen hij verkoopt. De verkoopakte van november 1942 was in zekere zin een verkoop, die tegenwoordig wordt genoemd: *een zaak met jezelf doen.* Meest bekende voorbeeld bij transacties tussen een directeur in privé en zijn B.V. De eerste tekent zijn eigen arbeidsovereenkomst met de B.V., zowel als werknemer en als vertegenwoordiger van de werkgever-B.V. Misschien is het feit, dat een civielrechtelijke vereniging van de zusters P.I.J. een transactie doet met de canoniek rechtelijke congregatie van diezelfde zusters, de reden geweest dat men het niet nodig achtte uit te weiden over de aankomsttitels van het verkochte onroerend goed. De Congregatie kon het immers zonodig altijd gemakkelijk navragen bij de eigen Vereniging. Als die aankomsttitel wel was vermeld, dan was met dezelfde verkoopakte duidelijk geweest wanneer de Vereniging tot bevordering etc. al dat omroerend goed zelf had verkregen.[20]

---

[19] Moeder Theresia Feldmann wordt in deze akte ook Generale overste genoemd van de Vereniging tot bevordering etc. Haar naam komt echter niet voor op de site www.manete-in-me.org, waar alle generale oversten sinds de oprichting van de congregatie zijn vermeld alsmede de periode dat ieder van hen die functie bekleedde.
[20] Uit de kadastrale kaart genaamd *Situationsplan Simpelveld* van ongeveer 1870 blijkt dat de percelen 253, 254 en 255 eigendom waren van Rhoen. Luc Wolters attendeerde me er op dat Rhoen een burgemeestersgeslacht in Bocholtz in de 19e eeuw was. Niet uitgesloten dat de eigenaar van dit perceel lid van dat geslacht was. Deze percelen samen zijn ook door de zusters aangekocht en ze vormen samen de kiezelkoel van de Vereniging tot bevordering van het gesticht van het arme Kind Jezus "Huize Loreto"

Bij de stukken voor de diverse aanvragen door Bertholet van vergunning voor afgraving zitten nog twee kaarten van het gebied op Schweijer. De ene kaart is de al genoemde van Provinciale Waterstaat in Limburg, die de situatie in 1942 goed weergeeft. De andere kaart van het gebied laat de situatie na de ruilverkaveling in 1985 aldaar zien. Er zijn hier en daar nog een paar aanknopingspunten, maar die kan men bijna niet zonder vergelijking van oude en nieuwe kaart ontdekken. Alle percelen zijn vernummerd, maar ook is een groot stuk van het oude perceel 2239 buiten de verkaveling gevallen en in een ander nummer opgegaan. De vorm van een zuidwestelijk wijzende pijl van het stuk land van onze kiezelkoel, is door mij op de kaart uit 1942 gearceerd.

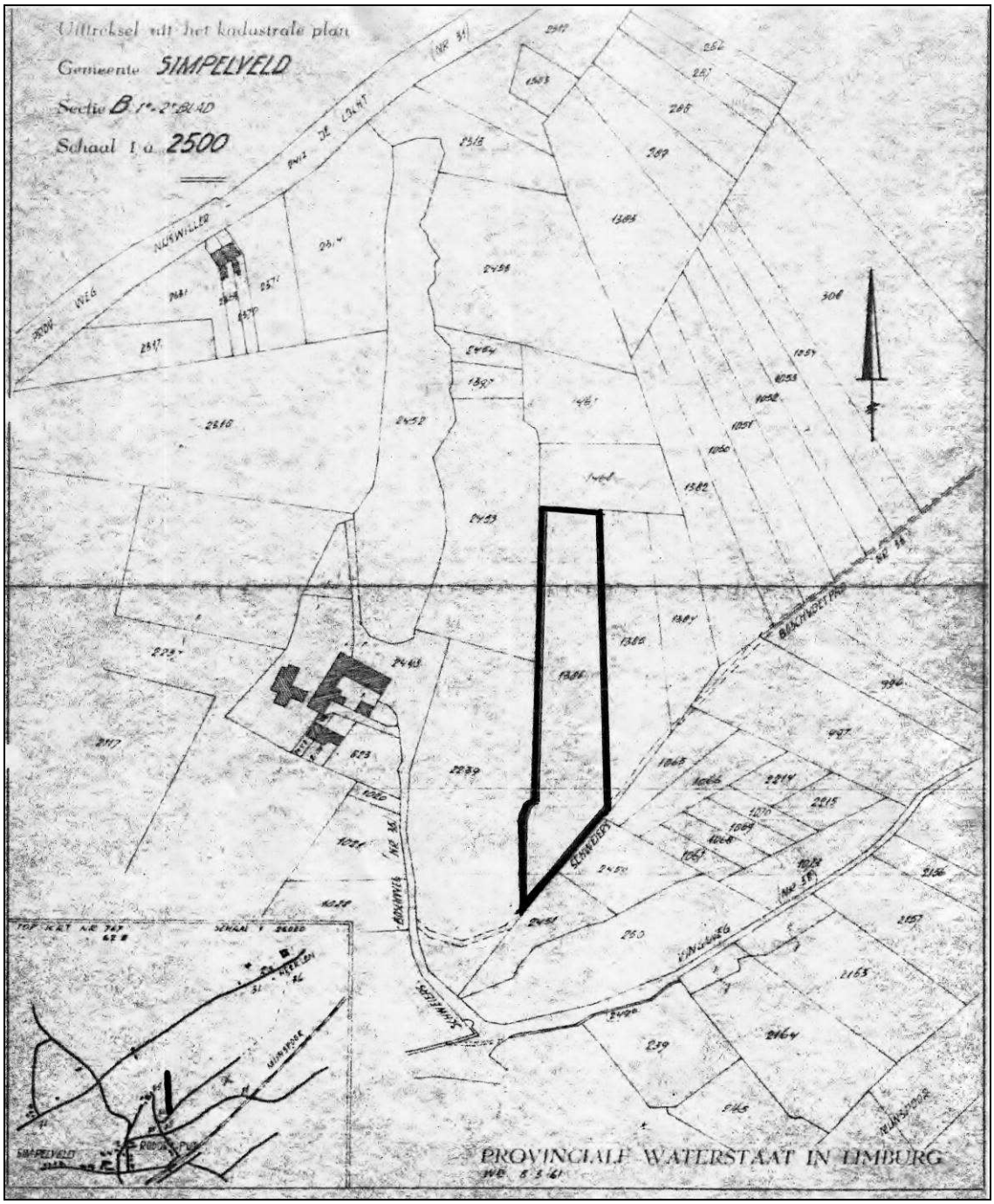

Op de volgende pagina staat de kaart uit 1985 en daarop is met een blauwe pijl verwezen naar hetzelfde perceel 1386.

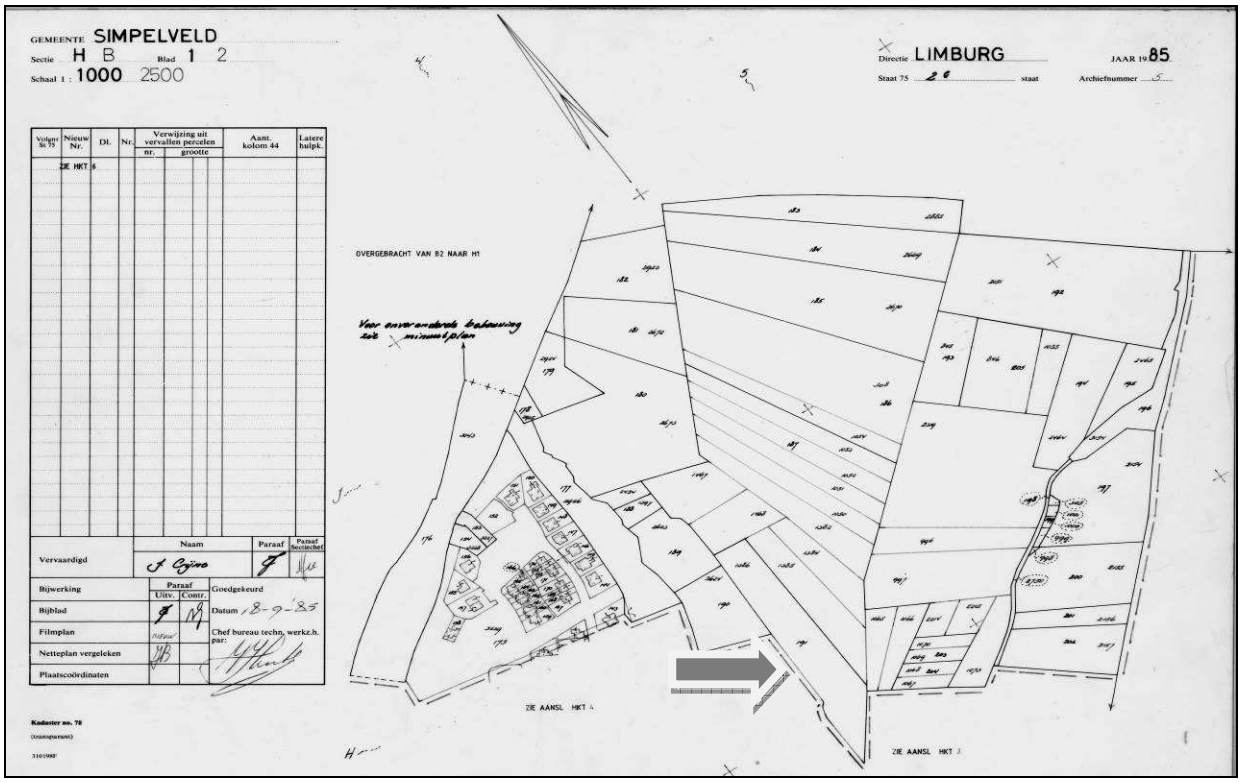

Andere vergunninghouders dan Jaegers en Bertholet

.Hier voren schreef ik dat me gebleken was dat ook door diverse andere personen een kiezelkoel is geëxploiteerd en beloofde daar op terug te kom. Ik had reden te vermoeden, dat er ook aan andere personen wel eens vergunning verleend kon zijn tot afgraving van een perceel. Nader onderzoek[21]in archieven van de gemeente Simpelveld bevestigde dat vermoeden.

De heer L'Ortije heeft na de aankoop van de kiezelkoel van mijn vader bij herhaling niet alleen nieuwe vergunningen gevraagd voor dat perceel, maar ook voor diverse andere percelen. Vanaf een bepaald moment werden die vergunningen gevraagd door de combinatie L'Ortije Hoensbroek en J. Baars Ransdaal.

Afgezien van de vele vergunningen die verleend werden in de periode 1942-1950 aan Steenfabriek S.I.M. zijn ook vergunningen verleend aan de volgende particulieren uit Simpelveld: F.J. Dautsenberg, Schiffelderstraat 6, J. Knops, Rodeput 12, H.J. Drummen, Rodeput 13 en J. Lejeune, Kloosterstraat 29. In 1969 werd nog een vergunning verleend aan N.B.N. Houkes N.V. te Vught.

Opmerkelijk is dat van geen van deze particulieren het perceelnummer dat in de vergunning wordt vermeld op of rond Schweijer ligt. Een paar van die perceelnummers komen wel in de buurt van nummers op Schweijer, die vlak bij de spoorlijn liggen aan de oostkant van dit gebied. Dat geeft aanleiding te vermoeden dat ook nog achter de spoorlijn, richting Waalbroek afgravingen geweest kunnen zijn. [22]

[21] Eerlijkheidshalve moet ik zeggen dat ik daarvoor niet andermaal zelf naar Rijckheyt hoefde te gaan. Mijn beide zussen vertrokken daarvoor uit respectievelijk Kerkrade en Doenrade naar Heerlen en vonden wat ik hoopte dat in de legger met vergunningen te vinden was. Voor al die hulp zeg ik graag alle archief- hulptroepen dank.
[22] Zou de foto uit 1935 daar soms ergens genomen zijn?

Op een detail van de kaart van 1958 heb ik de namen van de concessionairen van percelen ingetekend. Die kaart ziet er dan zo uit:

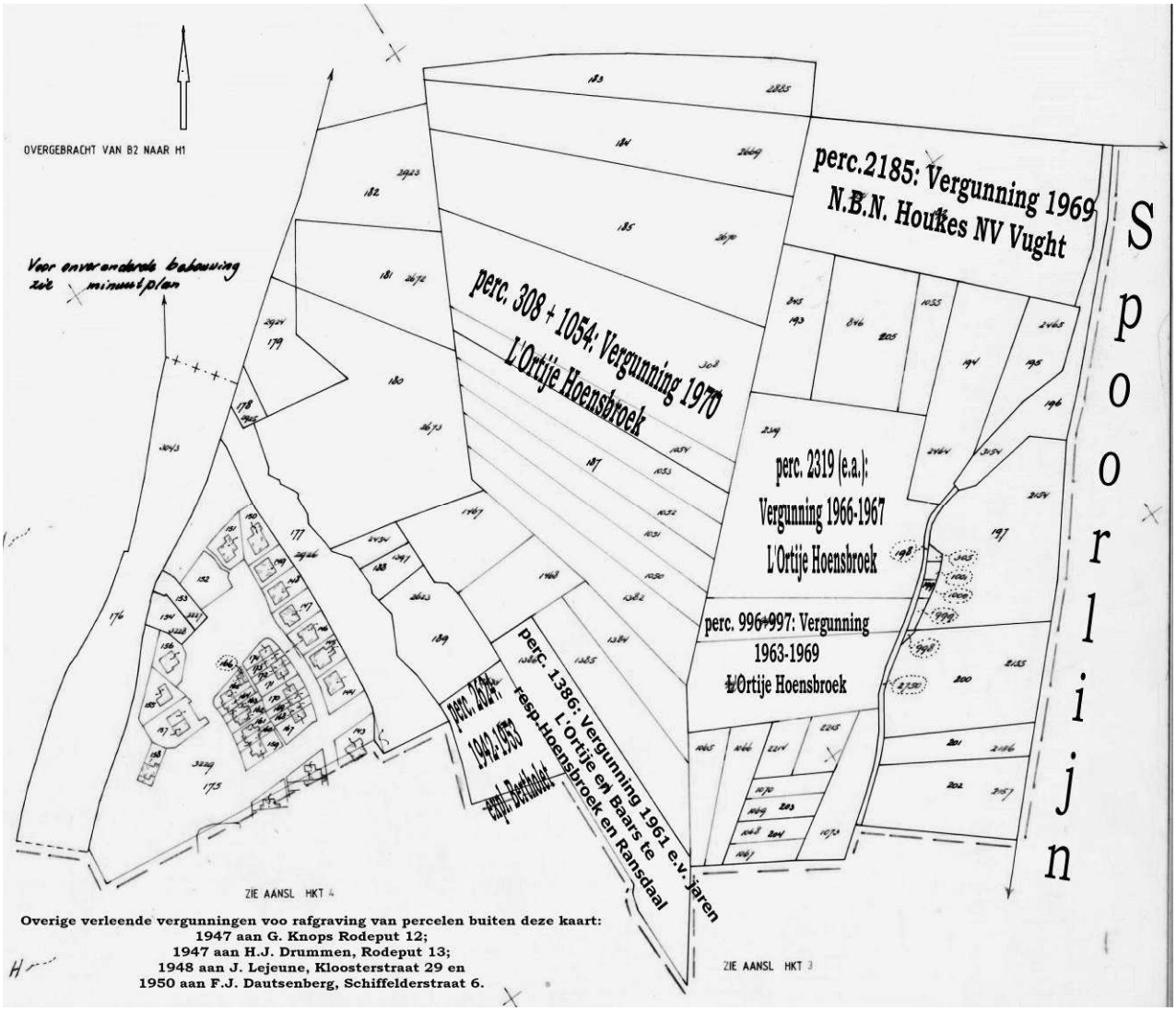

Afronding

Een paar conclusies en een samenvatting ter afronding:

1e Een kiezelkoel verbindt Huize Loreto, Bertholet en Jaegers. De zusters van het arme Kind Jezus hebben hun groeve door Bertholet laten exploiteren in de periode 1942-1953. Nader onderzoek kan uitwijzen of de groeve eerder ook al is geëxploiteerd en zo ja, door wie. Zou bijvoorbeeld de kloosterkerk, het grote klooster en de bijbehorende gebouwen soms gemetseld zijn met zand uit eigen groeve?

2e Vermoedelijk is het zand waarvan het Tagebuch meldt, dat dit op 27 september 1944 uit de groeve werd gehaald[23] afkomstig uit de eigen kieskoel van de zusters van Huize Loreto en niet uit die van mijn vader.

[23] Zie noot 3.

3e Mijn oom Piet heeft, na aankoop in 1931 samen met mijn vader, alleen de kiezelkoel geëxploiteerd en de gemeente Simpelveld heeft de groeve geëxploiteerd in de periode 1946-1956. Na de verkoop in 1961 van de groeve aan Heer H.J. L'Ortije, een handelaar in brandstoffen en transportondernemer, hebben hij en later ook nog andere bedrijven zand en grind van Schweijer gewonnen.

Daarnaast zijn vergunningen tot afgraving aan enkele particulieren gegeven; van niemand ligt het perceel dat in die vergunning staat binnen het gebied op een van de kadastrale kaarten. Er zijn aanwijzingen dat die percelen oostelijk van de spoorlijn lagen.

4e Men kan het helemaal eens zijn met de verzuchting van de auteurs van *Jesjpóórt en Jesjtivvelt:* jammer dat er door dit nu afgesloten stuk natuur geen wandelpaden zijn.

Ik zou daar aan toe willen voegen: ook jammer dat alleen maar een bordje op de verkeerde plaats opgesteld, herinnert aan de kiezelkoelen van de zusters van Huize Loreto, de familie Bertholet en de families Jaegers. Hun zand- en grindgroeven hebben bijna een eeuw op Schweijer gelegen. De eerste exploitatie is misschien wel begonnen bij de bouw van Huize Loreto rond 1875, maar heeft in ieder geval aantoonbaar vanaf 1931 tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw geduurd.

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

"DE BONGARD"

Jaarverslag secretaris 2013

In het jaar 2013 bestond onze vereniging 26 jaar.

Van twee leden hebben wij dit jaar afscheid moeten nemen, te weten van
Leny Wolters-Sluysmans, overleden op 11 juni 2013 op 76 jarige leeftijd en van Cor van Gool, overleden op 2 november 2013 op 83 jarige leeftijd.
Aan hen zijn wij grote dank verschuldigd voor wat zij voor onze vereniging betekend hebben.

Het jaar 2013 zijn we als gewoonlijk begonnen met het bezoeken van de Nieuwjaarsreceptie op het gemeentehuis. Met de Carnaval was er zoals altijd de dialectmis in beide kerkdorpen , namelijk op zondag 27 januari in Simpelveld en op zaterdag 9 februari in Bocholtz.

Op dinsdag 29 januari 2013 was er een lezing over **Genealogi**e door Funs Patelski.

Op dinsdag 19 maart was er **een lezing** door dr. D. Habermehl over **Romeinse villa's** met een opkomst van ruim 120 personen. Tijdens deze lezing heeft onze vereniging van Harrie Merx een cilinderhoed gekregen in de originele verpakking van Schunck. Het was zo'n mooi stuk dat dit meteen als bruikleen is gebruikt in een expositie over het warenhuis Schunck in het glaspaleis te Heerlen.

Op **Goede Vrijdag 29 maart** hebben in Bocholtz rond de 60 personen meegelopen met de door de sectie wegkruisen georganiseerde **wegkruiswandeling**. Bij het kruis in Vlengendaal werd nog even stil gestaan bij de renovatie van dit kruis en de donatie uit de offergang voor C.J. Smeets voor het onderhoud van wegkruisen.

Op dinsdag 9 april hebben wij de **Alg. Jaarvergadering** gehouden en na de pauze werd de film "Klokken van Simpeldorp" getoond.
Op vrijdag 12 april was de **Dialectavond in Partycentrum Oad Zumpelveld**
en op vrijdag 26 april **de Dialectavond in de Harmoniezaal** te Bocholtz.

Van **12 mei tot 9 augustus** 2013 heeft in de Rode Beek **de tentoonstelling** "**Paters Portretteren Persone**n" plaats gevonden. Met deze expositie 'Paters Portretteren Personen" werd beoogd om eenieder kennis te laten maken met het belangrijke fotografische werk van de Simpelveldse paters van de Plaar en om deze circa zeventig jaar oude foto's te kunnen identificeren.
Er werden telkens 30 fotoafdrukken in lijsten getoond. Deze werden tijdens de looptijd tweemaal gewisseld zodat de bezoeker telkens nieuwe portretten zagen. De overige afdrukken werden in klappers aan het publiek getoond.

De overige afdrukken werden in klappers aan het publiek getoond. Eenieder had dan de mogelijkheid om de juiste naam en aanvullende gegevens te schrijven bij de foto's in de expositie of in de klappers.

Veel personen hebben deze expositie bezocht en hierdoor zijn ook veel personen op de afdrukken herkend en daarmee aan de vergetelheid onttrokken.
Van de 771 getoonde afdrukken van glasnegatieven zijn er 358 herkend wat dus een enorm succes was.

Op zaterdag 25 mei was de **excursie naar Meerssen** georganiseerd door Ine Scholl-Vlieks. Onder leiding van een gids die bekend was in de Meersense heemkunde bezochten wij het dorp en de basiliek waarbij we onderweg nog wat nuttigden.

Op zaterdag 22 juni 2013 was de **Midzomernachtwandeling** in Bocholtz.
Dit jaar hadden Ine en Hetty een plekje in de Weiweg uitgezocht.

Op zondag 30 juni was **de verenigingsmarkt** in Bocholtz waar onze vereniging ook een stand had.

Op zaterdag 20 juli en zondag 21 juli was in Bocholtz **het Romeinse Festival Sempervivetum** georganiseerd door de gemeente Simpelveld. Maar ook onze vereniging in de persoon van Pascalle Hamers heeft hieraan een grote bijdrage aangeleverd.

Om dit festival nog verder uit te dragen is door Pascalle Hamers in het Thermenmuseum een wisseltentoonstelling gemaakt. Deze was geheel gewijd aan de opgravingen in Vlengendaal in 1911 en 1913 door het LGOG.

Verder staat Simpelveld / Bocholtz nu op de Romeinse kaart bij **Via Belgica Digitalis.** Dit is een website die zeer veel informatie verschaft over het Romeins Zuid-Limburg.

Op zondag 15 september was **de Open Monumentendag 2013** op kasteel de Bongard met ongeveer 1500 bezoekers. De familie Schnackers had haar hoeve en kasteel voor dit feest beschikbaar gesteld.
Pascalle Hamers had dit feest samen met de werkgroep Historische Panden georganiseerd namens de gemeente Simpelveld.

Zaterdag 12 oktober hebben wij een **excursie naar Moresnet** georganiseerd.
De rondleiding deed de heer Alfred Berta, bestuurslid van Heimatverein Im Göhltal. Het drielandenpunt was van 1816 tot 1920 een vierlandenpunt, met Neutraal Moresnet als 4^{e} land.
’s Ochtends hebben wij het Drielandenpunt en de Hammerbrücke bezocht.
’s Middags werd het Göhltalmuseum in Kelmis bezocht. In Moresnet Chapelle hebben wij een rondleiding langs de kruisweg gekregen van de heer Alfred Berta. De kruisweg is plechtig ingehuldigd op 25 mei 1902.
Aan deze excursie werd deelgenomen door 17 volwassenen en 6 jongeren. Voor de goede organisatie van deze excursie bedanken wij Bert Havenith.

Op vrijdag 1 november heeft onze **gouverneur Bovens** een bezoek aan de gemeente Simpelveld gebracht. Onze heemkundevereniging was hierbij vertegenwoordigd door Pascalle Hamers en Luc Wolters. Deze maakten een rondleiding en vertelden vele verhalen over het kasteel de Bongard.

Dinsdag 19 november hebben wij de **najaars-Alg. Ledenvergadering** gehouden en na de pauze een **lezing over de 1^{e} W.O.** De lezing werd verzorgd door de 86 jarige dr. G.J.B. Verbeet.

Op 23 november 2013 was de presentatie van het boek ”**Speuren naar Sporen van 700 jaar hoeve-historie”** van hoeve Gillishof geschreven door de 84 jarige Jan Senden op de hoeve Gillishof. In 1973 bij de viering van het 100 jarig bestaan van de parochiekerk in Bocholtz is Jan begonnen met het zoeken naar gegevens over de Gillishof. Het eerste boek werd postuum uitgereikt aan Math Horbach.
Het is een prachtig naslagwerk dat een periode van zeven eeuwen omvat.

Zondag 8 december hadden wij een stand op **de Kerstmarkt** te Simpelveld.

Met deze activiteiten en de uitgifte van een boek over de Gillishof kan onze vereniging met trots op het jaar 2013 terugkijken. Iedereen die hieraan heeft medegewerkt is hiervoor van harte bedankt.

Verder wil het bestuur iedereen nog bedanken die bijgedragen heeft om onze naam “de Bongard” in binnen – en buitenland hoog te houden.

Dit was het verslag over het jaar 2013.

31 maart 2014

Werner Wierts

Werkgroep historische panden

Tijdens de vergadering van HKV “de Bongard”op 15 april j.l. is de werkgroep historische panden Simpelveld opgenomen als sectie binnen de heemkundevereniging. De Werkgroep is in 2008 in het leven geroepen toen toenmalig wethouder Wiel Weijers een aantal mensen bij elkaar riep om het initiatief van ondergetekende te bespreken en in de praktijk te brengen. Het initiatief hield in dat beeldbepalende historische panden in de Gemeente Simpelveld gekenmerkt zouden worden met een emaille schildje. Dit had ten doel dat enerzijds de eigenaars/bewoners van deze panden bewust gemaakt werden van het feit dat zij in een stukje erfgoed wonen, zodat zij dit met zorg en liefde in een zo origineel mogelijke staat voor latere generaties bewaren. Anderzijds zou het schildje voorbijgangers kunnen attenderen op de historische panden waar zij op dat moment langs lopen.

Veel is er sindsdien gebeurd. Panden zijn geselecteerd, informatiebijeenkomsten voor bewoners zijn georganiseerd, en ten slotte zijn op meer dan 100 panden in de gemeente deze schildjes aangebracht. Dit alles met grote steun van de gemeente Simpelveld, die de kosten van dit hele project hebben gedragen, en ons van professionele begeleiding hebben voorzien.

Nadat de schildjes aangebracht waren was het grote werk voor de werkgroep geklaard en hielden wij ons de afgelopen 4 jaar vooral bezig met de organisatie van Open Monumentendag voor de gemeente Simpelveld, samen met Pascalle Hamers namens de Heemkundevereniging. Het ledenaantal van de werkgroep was na het klaren van het schildjesproject overigens gereduceerd tot 2 personen (Leo Franzen en ondergetekende). En aangezien de samenwerking met de Bongard in de organisatie van Open Monumentendag altijd goed verliep leek het ons verstandig om in deze organisatie “allenuj oonger ing kap” te gaan zitten. En aangezien dat Leo en ik sowieso al lid waren van de HKV, lag “de kap” van de Bongard voor de hand.

Wij hopen als sectie een steentje bij te kunnen dragen aan de relevantie van Heemkundevereniging “de Bongard” binnen onze gemeenschap. Voornamelijk door het organiseren van Open Monumentendag voor de Gemeente Simpelveld. Hierdoor kunnen wij een breed publiek kennis laten nemen van een deel van ons erfgoed. Daarnaast blijven wij de schildjes beheren, die eigendom zijn van de gemeente. Af en toe komt er bij restauratiewerkzaamheden een prachtige gevel vanachter het stucwerk tevoorschijn, die dat in oude luister hersteld wordt. In zo’n geval nemen wij dan contact op met de bewoners om te polsen of het pand in onze lijst kan worden opgenomen.

Iedereen die het leuk vind om daarbij te helpen is natuurlijk hartstikke welkom bij onze nieuwe Thema: “Op Reis”. Locatie: Station ZLSM. Het belooft een leuke dag te worden!!!

Roy Jorissen

Sectie Historische Panden.

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

"DE BONGARD"

Jaarprogramma 2014

zat.	**21 juni**	**Midzomernachtwandeling** 20.00 uur in Simpelveld.
juli/augustus		Vakantie.
zat.	**13 september**	**Bevrijdingsconcert door** HKV(tekst) en Harmonie St. Caecilia. in Partycentrum Oad Zumelveld
zon.	**14 september**	**Open Monumentendag 2014**
zon.	**12 oktober**	**Excursie naar Wahlwiller (kerk) en Lemiers (kapel) met kunstenaarslezing (Hans Truyen en Aad de Haas)**.
zon.	**26 oktober**	**Taxatie op locatie** in de Klimboom van 13.00 uur tot 17.00 uur.
di.	**18 november**	**Najaars-Alg. Ledenverg**. 19.30 en 20.00 uur lezing **duivensport** (ook in historisch perspectief).
zon.	**7 december**	**Kerstmarkt te Simpelveld.**

BRON VAN LEVEND WATER

Door: Hans Hermans

Met Pasen (2014) was het weer bij uitstek geschikt voor het maken van een wandeling en zodoende kwam ik via Imstenrade "Óp de Huls" terecht. Het is een pittoreske plek hoog boven Simpelveld waar het goed toeven is. In het minicentrum staat in de schaduw van een historische waterput een mooi devotiekruis met de veelzeggende tekst:

"BRON VAN LEVEND WATER ZEGEN ONS".

We gaan nu een kwart eeuw terug in de geschiedenis. Het was rond Pasen 1988, de huisbel rinkelde en voor de deur stond een charmante dame van De Bergböck met een reusachtige bos bloemen. De (mijn) tekst was in de smaak gevallen en de ruiker werd natuurlijk dankbaar in ontvangst genomen.

Staan we voor dit wegkruis dan lezen we dat de plaatselijke carnavalsvereniging De Bergböck reeds op 8 mei 1986 een kruis plaatste. De vereniging was op zoek naar een geschikte tekst en schreef door middel van de plaatselijke weekbladen een prijsvraag uit. Hemelvaartsdag 1988 werd de tekst bekend gemaakt en het bordje feestelijk onthuld. Sindsdien zijn kruis en put corsages in het landschap.

In de loop der jaren werden er Óp de Huls bij de gerestaureerde waterput heel wat 'Putfeesten' georganiseerd en leden van de rechtgeaarde heemkundekring De Bongard vragen zich af waar wij de symboliek van het 'Waterscheppersfeest' moeten zoeken. Om dat aan de weet te komen moeten we een stuk verder terug in de historie, naar een droge streek waar water een heel andere belevingswaarde had dan nu.

Het begon als een gewoon feest. Van heinde en verre waren de mensen naar Jeruzalem gekomen om hun vrienden te ontmoeten en offers te brengen om God te danken voor wat Hij gedaan had. De straten waren gevuld met feestgangers, de pleintjes zaten stampvol met pratende en etende mensen. Overal klonk gelach en muziek maar wie ontbrak was Jezus. Vlak voor het Loofhuttenfeest had Hij tegen zijn discipelen gezegd: "Gaan jullie maar, ik ga niet mee!" (Johannes 7:8)

Lekker smullen en drinken
De mensen vonden het raar dat Jezus er niet bij was, want Hij was in die tijd bekend als wonderdoener, maar ook omstreden vanwege zijn afwijkende Leer. Een paar maanden voor het feest had Hij voor opschudding gezorgd door op een sabbat een zieke man te genezen bij het badwater in Bethesda. De zieke man verzocht toen Jezus om hem naar het water te dragen om genezen te kunnen worden, zodra het water in beroering werd gebracht. In plaats van de zieke in het water te tillen, had Jezus hem genezen en gezegd dat hij weer kon lopen (Johannes 5:2-8). Als een lopend vuurtje deed het wonder de ronde en steeds meer mensen waren overtuigd dat Jezus de Messias was en zagen in Hem de nieuwe leider. Met zijn populariteit groeide ook de afkeer die de Joden van Hem hadden. Anderen zagen in Hem een sekteleider en wilden hem arresteren om oproer te voorkomen.

De mensen misten Jezus hetgeen niet wegneemt dat er vrolijk werd gefeest. Dat ging ook toen al gepaard met het opdienen van heerlijke maaltijden, het drinken van goede wijn en praten met vrienden en bekenden (Deut. 12:17-18). Natuurlijk moesten er ook offers gebracht worden en werd men geacht deel te nemen aan de tempelrituelen. Een van de belangrijkste rituelen tijdens het Loofhuttenfeest was het 'Waterscheppersfeest'. De Joden ervoeren dit feest als een grote bijdrage aan de feestvreugde. In de Joodse geschriften staat zelfs dat wie de vreugde van het scheppen van het water niet heeft beleefd, in zijn leven geen echte vreugde heeft gekend. (Bron: Traktaat Soeka 51A)

Klaarblijkelijk hielden de Joden van feestvieren, want het waterscheppersfeest duurde zeven opeenvolgende dagen. De feestgangers die aan de ceremonie deelnamen verzamelden zich in de ochtend bij de tempel met in hun linkerhand een paradijsappel (een citroensoort) en in hun rechterhand een plantenbundel bestaande uit een opgevouwen tak van de dadelpalm, drie myrthetakken en twee beekwilgentakken (Lev. 23:40). In de samenbundeling van die verschillende gewassen met ieder hun eigen karakter en functie zagen de rabbijnen een symbool voor de gelijkheid en eenheid van gelovigen.
De mensen liepen vervolgens met de priesters via de Tempelberg naar het water van Siloam. Daar vulde de hogepriester een gouden kruik met water, terwijl de aanwezigen baden: "Dan zult gij met vreugde water scheppen uit de bronnen des heils!" (Jesaja 12:3) Daarna liep het gezelschap via de Waterpoort terug naar de Tempelhof terwijl de ramshoorn geblazen werd. De feestgangers gingen rond het altaar staan en keken toe hoe de priester het water uit de kruik in een schaal goot. In een andere schaal goot hij wat wijn en de mensen zongen; "Heer geef toch voorspoed!' (Psalm 118:25).

Hosanna
Het Hebreeuwse woord voor ‘Heer geef hulp!’ is “Hosanna” zodat de processies in en om de tempel ook wel ‘Hosanna’s’ genoemd worden. In het leven van de Israëlieten speelde water een hoofdrol. Het feest van het waterscheppen was voor hen een herinnering aan de bijzondere manier waarop God hun tijdens de tocht door de woestijn van water had voorzien (Exodus 17:6). Daarnaast was Israël in hoge mate afhankelijk van landbouw en was water een noodzaak.

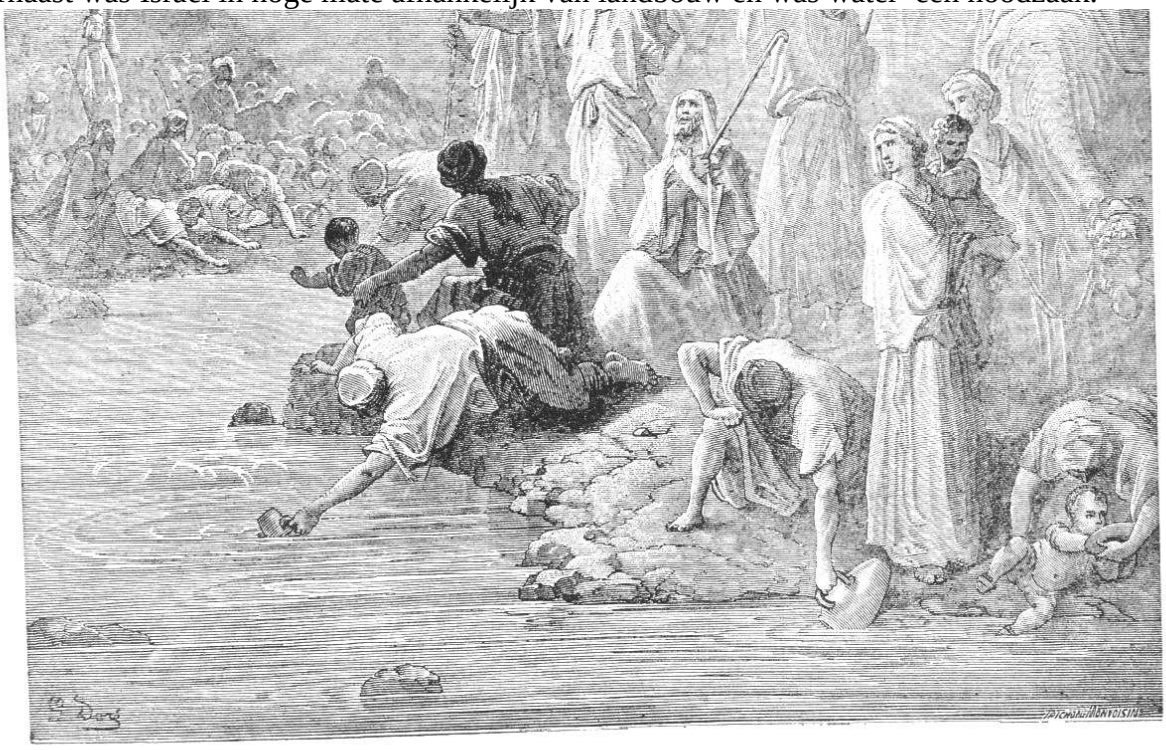

Moses slaat water uit de rots / *blz. 120*

Op de achtste dag van het Waterscheppersfeest was er geen waterceremonie, want ‘acht’ is in de Bijbel een symbool voor volheid en het interessant dat juist op die dag Jezus op de voorgrond trad en het woord nam, hetgeen grote opschudding tot gevolg had (Johannes 7:14, 30-31). Met luide stem sprak Hij: “Indien iemand dorst heeft, hij kome tot Mij en drinke. Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt: “Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien (Vers 37-38). Jezus gebruikte dus het Waterscheppersfeest als springplank voor Zijn boodschap. In simpele woorden maakte Hij de aanwezigen duidelijk dat alleen Hij echt leven kan geven en dat Gods Geest in ons moet leven als we behouden willen worden (vers 39). Voorde Joden moet zijn boodschap zeer schokkend geweest zijn. (vers 40-41).

Putfeest op de Huls
Inmiddels zijn we twee millennia verder. Het feest van het waterscheppen wordt al lang niet meer gecelebreerd. Hopen we van harte dat Óp de Huls het ludieke Putfeest nog vele jaren gevierd mag worden. Om met de Bijbel te schrijven: “Wendt u dus niet tot de gebroken bakken die geen water houden!”(Jer. 2:13), maar tot de bron van het levende water.

1050 w 4.05.2014

De Klimboom Simpelveld wordt met sluiting bedreigd

Door: Weijers & Weijers

Het Kunst en Cultuurhuis de Klimboom aan de Kloosterstraat 66 te Simpelveld dreigt per 31 december 2014 haar poorten te moeten sluiten. Het is een culturele broedplaats die plaats biedt aan 10 atelierruimtes, waarin 13 kunstenaars actief zijn en waarin tevens een knus, laagdrempelig theater is ondergebracht. In de afgelopen 3 ½ jaar heeft deze culturele stek haar plek veroverd in de Simpelveldse samenleving. Ook regionaal kan men op steeds meer belangstelling rekenen. Zowel jong als oud voelt zich er thuis.

De Gemeente Simpelveld dreigt echter nu rigoureus de deuren te sluiten tot groot ongenoegen van de stuurgroep “Behoud de Klimboom”. Deze stuurgroep is een drietal weken geleden spontaan ontstaan vanuit een groep sympathisanten die de Klimboom een warm hart toedragen.

Zowel de kunstenaars, als de optredende artiesten, als de bezoekers en deelnemers spreken bij voorbaat hun ongenoegen uit en willen er alles aan doen om sluiting te voorkomen. Zeer zeker ook omdat er geen enkel alternatief wordt geboden, waardoor deze unieke mix tussen kunst en cultuur verloren dreigt te gaan. De stuurgroep wil dit voorkomen. In een tijdsspanne van 10 dagen is een eerste handtekeningenactie reeds door ruim 1200 mensen bekrachtigd.

De stuurgroep wil de politieke bestuurders ervan overtuigen, dat deze culturele functie in stand gehouden moet worden. Via goed overleg wil men meedenken over de beleidsprioriteiten, waarbij cultuur (vaak het kind van de rekening) niet vergeten mag worden. Door het succes van de afgelopen jaren heeft dit Kunst en Cultuurhuis een vaste plek veroverd in de samenleving.

De stuurgroep is ervan overtuigd, dat dit cultureel centrum een duidelijke aanwinst is voor de gehele gemeenschap. Dit mag en moet de gemeente iets waard zijn. Temeer daar deze plek de enige is in Parkstad Limburg en in het heuvelland waar kunst en cultuur op deze manier met elkaar zijn vervlochten.

Bezoekers kunnen op een laagdrempelige wijze genieten van muziek, cabaret, zang, kunst en workshops in het gezellige theater en in de diverse ateliers. De stuurgroep is inmiddels met diverse instanties in overleg met als doel om het Kunst en Cultuurhuis De klimboom te behouden.

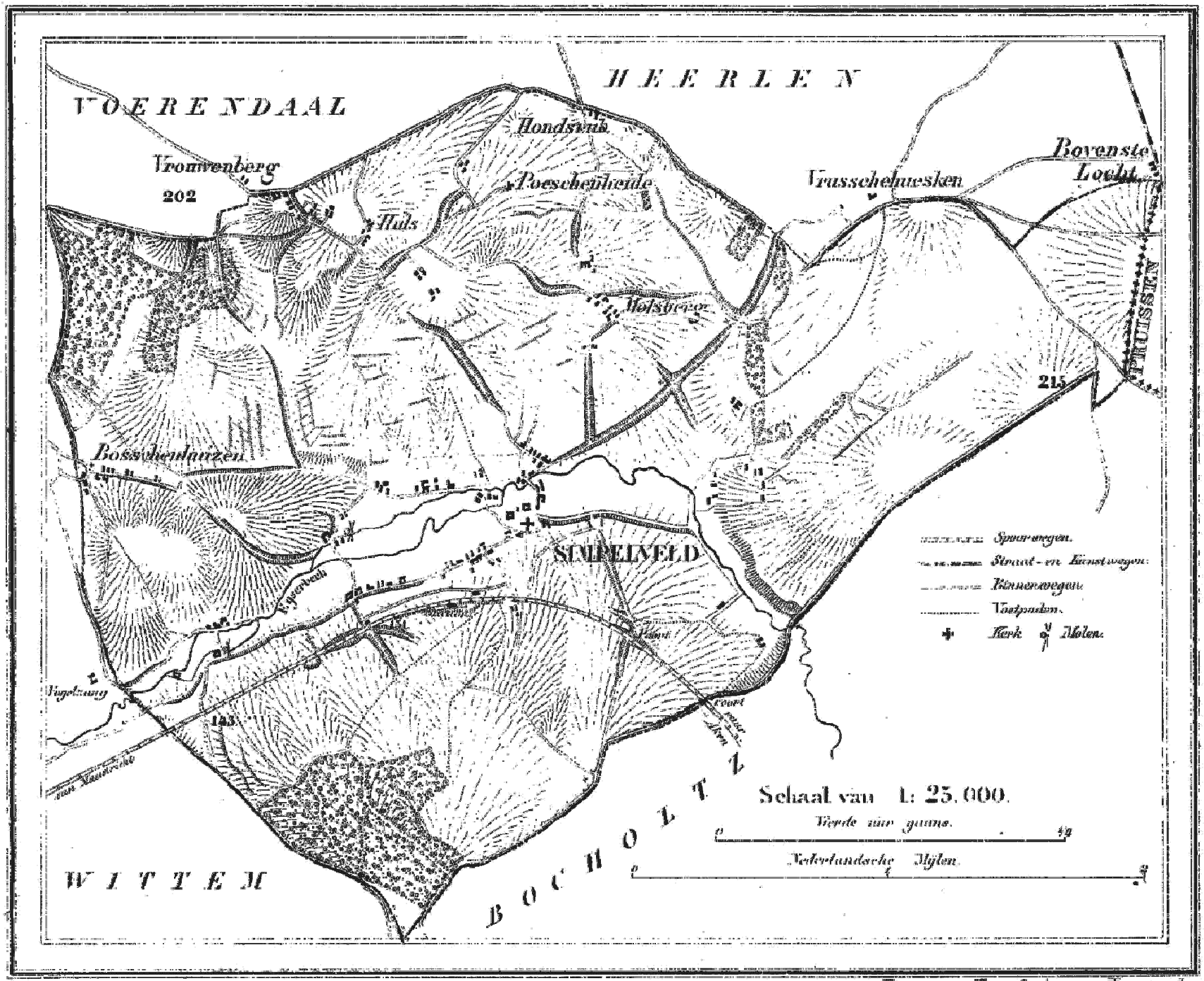

1866 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

317 Bunders. 1200 Inwoners.